

Thomas Melle

Med verden bag mig

Oversat af Camilla Engkjær Laursen

*Oversat efter: Thomas Melle, Die Welt im Rücken © Rowohlt
Berlin Verlag GmbH, Berlin 2016. Med venlig tilladelse af
Rowohlt Berlin Verlag GmbH, Berlin.*

Prolog

Jeg vil fortælle dig om et tab. Det drejer sig om et bibliotek. Biblioteket findes ikke mere. Jeg har mistet det.

Emnet kom op til en middag, der blev afholdt til ære for mig, da jeg havde en mindre succes, der skulle fejres. Jeg havde ikke lyst til at deltage i middagen, men jeg ville ikke ødelægge den glæde, som de andre havde til hensigt at give mig. Alt i alt var det da også et vellykket arrangement.

Ved siden af mig sad Henry, der i virkeligheden har et meget pænere navn. Jeg havde længe haft en vis svaghed for hende. Vi talte nærmest fortroligt med hinanden, og jeg gik ud fra, at denne fortrolighed snarere kom af hendes blide og forsigtige natur end af en egentlig nærhed. Vi talte om litteratur, som vi havde gjort så mange gange før, og i stedet for at vise mig fra min bedste og lidt falske side afslørede jeg overfor hende, at jeg ikke længere ejede et bibliotek.

Det var en impuls, jeg fulgte. I nogen tid havde jeg været mere åben om mine tab og mangler end tidligere, selvom disse bekendelser også var skamfulde og anstrengende. Der var noget pågående ved at udstille den enkelte katastrofe, men det er også tosset ikke at tale om det, når man jo er berørt af konsekvenserne. Bertram, værten, fik detaljerne med fra den anden side af bordet, og vi

talte om den langsomme, men konstante forøgelse af et bibliotek i løbet af et liv, i det hele taget om ophobningen af ting og sager, der med årene bliver en ikke uvæsentlig del af identiteten for mange mennesker. Vi bliver enige om, at sådan et tab må være ulideligt. Så delte snakken sig op, og jeg vendte mig igen mod Henry, som jeg stadig manglede at fortælle grunden til mit biblioteks forsvinden, for at vores dialog ikke skulle fremvise en bemærkelsesværdig tom plads. Jeg sagde upåfaldende og lavt, så lavt talte jeg sjældent, men hun talte selv lavt, hun var næsten ikke til at høre, især fordi hun sad på min venstre og tinnitus-beskadigede side: Jeg er bipolar. Jeg tror, at hun allerede vidste det. Eller at hun vidste et eller andet. Alle vidste et eller andet.

På engelsk har man det kendte udtryk "the elephant in the room". Det dækker over et tydeligt problem, som bliver ignoreret. Der står altså en elefant i lokalet, den er ikke til at overse, alligevel er der ikke nogen, der taler om den. Måske er elefanten flov, måske er dens tilstedeværelse alt for åbenlys, måske tænker man, at elefanten snart går af sig selv, selvom den nærmest presser folk ind imod væggene. Min sygdom er som den elefant. Porcelænet (bare for at få den til at trampe ind i den næste metafor), som den har trådt på, knaser stadig under sålerne. Hvorfor taler jeg om porcelæn? Jeg ligger selv under det.

Tidligere har jeg været en samler. Da jeg er afhængig af kultur, havde jeg opbygget et imponerende bibliotek gennem årene, som jeg fortsat supplerede og udvidede med stor kærlighed. Mit hjerte gik til de bøger, og jeg elskede at kende alle de forfattere, der engang havde påvirket og begejstret mig, dertil kollegerne, hvis nye udgivelser altid mindede mig om, at verden konstant bevæger sig fremad, og at tingene ændrer sig. Jeg havde ikke læst alle bøgerne, men jeg havde brug for dem alle sammen, og jeg kunne til hver en tid slå op og læse, hvad jeg ville og fortabe mig i en bog på ny eller for første gang. Min musiksamling var også blevet anselig; indie, elektronisk, klassisk. Samlingen og biblioteket var blevet en bestanddel af min personlighed. Det er underligt at projicere sit jeg i tingene omkring én. Det er endnu mere underligt, at sætte tingene over styr uden egentlig at ville det. I 2006 havde jeg solgt størstedelen af mit bibliotek, frem for alt klassikerne. Pludselig var de tidligere højtelskede bøger en byrde for mig, manikeren. Jeg ville af med dem så hurtigt som muligt. I 2007, i min depression, sørgede jeg meget over tabet. En samler havde spredt genstandene for sin lidenskab for alle vinde, og en tilbagetrækning var ikke mulig. I tre år holdt jeg ud med min reducerede beholdning, så blev jeg manisk igen og solgte størstedelen af mit ukomplette bibliotek, det var i 2010, dertil alle CD'er og plader, som forhandleren

stadig tog imod. Resten smed jeg ud sammen med det meste af mit tøj. I 2011 vågnede jeg op igen fra den forstyrrede rus og var rystet over at have mistet alt og gjort alt det, som jeg førhen havde elsket, op i penge.

Jeg savner stadig bøgerne. For det meste bilder jeg mig selv ind, at selv i en normal psykisk forfatning er en reducere af biblioteket (men kun en reducere!) ikke den dårligste idé, eller at jeg på et eller andet tidspunkt ville have fået nok af hele tiden at arkivere og hamstre, og at jeg ville blive forfalden til en ny, befriende minimalisme: hvide vægge, en sofa, et bord med et stearinlys på, ikke andet. Men beslutningen har været sygdomsbetinget. Der stod ikke nogen fri vilje bag, og de tomme vægge og ekkoet i lejligheden håner mig stadig og illustrerer, groft sagt, det mislykkede forsøg på at leve.

Henry vidste ikke rigtig, hvad hun skulle sige. Hun så mig nikkende an og forsikrede mig så, at hun selv kender til sådan nogle tilstande, selvom det lå hende fjernt så meget som antydningvist at sammenligne sin egen disposition med min. Vi talte om disse tilstande, psykens høj- og lavtryksområder, uden at jeg kunne eller ville beskrive, hvad min sygdom virkelig har haft af betydning for mit liv. Der kom ikke nogen forfærdelige detaljer over mine læber. Omtalen af biblioteket måtte være nok til en start. Men der var

ikke noget pinligt over at tale med hende, tilliden var til at mærke, men det var distancen, der sneg sig ind, også. Sygdommen stod nu udtalt og dermed tydeligere imellem os, alligevel fortrød jeg ikke, at jeg havde sagt det til hende. Tre-fire uger senere forelskede vi os i hinanden. Vi kom dog ikke sammen. Min sygdom gjorde hende bange, hendes gammeladelige og meget snæversynede familie skræmte mig i al dens verdensdannelse, og efter en uge, som vi havde tilbragt i en drøm, vidste vi, at der ikke var plads til os ude i virkeligheden, også selvom vi i flere måneder stædigt prøvede til trods for andres og vores egne indvendinger. Siden da har jeg kun fortalt hende få detaljer om min historie, selvom hun ville være en af de personer, som jeg kunne og ville have brug for at fortælle alt til. Denne bog er tilegnet den slags umuligheder – og en kærlighed, der trak sig tilbage med det samme.

2

I en kort periode gik det godt for mig, for jeg havde sex med Madonna. Hun var stadig i forbløffende god form, og det undrede mig sådan set ikke. Man havde jo kunnet følge med i, hvordan hun i 2006 var muteret til en fitnessmaskine og asede i videoen ”Hung Up” mellem squats og spagat, altid hårdere og mere ekstremt, som et gummimenneske med

svagt optegnede kurver, der former kroppen efter en stærk vilje og sparker forgængeligheden ind i den bløde røv. Og nu kunne jeg nyde disse anstrengelser; nu blev jeg endelig belønnet med frugten af hendes svedige arbejde med kroppen – jeg, der var blevet tilsvarende mager over de sidste par måneder og havde dokumenteret processen mere eller mindre uafbrudt på min blog, som jeg destruerede og restaurerede dagligt. Men nu var det kommet så vidt, og jeg kunne plukke hende fra Oranienstraße med den største selvfølgelighed. Hvorfor skulle jeg være overrasket? Hun havde sunget om mig hele sit liv.

Det havde Björk også. I mellemtiden gik hun mig virkelig på nerverne. Fortabt vimsede hun omkring på caféer og barer og forsøgte at råbe mit hjerte til fornuft med sin hæse alfesang. Havde hun måske ikke altid været min sande popkærlighed? Hvorfor så pludselig Madonna? Det var vist det, hun klynkede over. I modsætning til Madonna havde Björk ikke konsekvent arbejdet på sig selv, konstant genopfundet sig selv og skiftet ham. Björk så ud til at tro, at hun uden besvær kunne fyre op for min ungdomskærlighed igen med sin sløsede, medlidenhedskrævende fremtoning og ved at tage sin Selma-brille fra *Dancer in the Dark* på. Hun nærmede sig mig i vulgært mørke caféer med løv i håret, hun kurrede et eller andet uforståeligt og gik så med uforrettet sag derfra. Ligesom Courtney.

Jeg kan næsten ikke huske selve sexakten med Madonna. Det har enten været helt vildt eller vildt kedeligt. Madonna er nemlig slet ikke nogen sexbombe, ligesom Elvis heller ikke var det, om hvem det er alment kendt, at en elskerinde har sagt, at han lignede en lille, ubehjælpelig baby med griberefleks om moderbrystet, når de lå i sengen. Madonna var tilsvarende incestuøs, det virkede som om, hun så sin søn i mig, den faldende Jesus, som hun ikke ville gå glip af at have oralsex med: I'm down on my knees, I'm gonna take you there, og så udsendte vores sex rygter om det forbudte, uden at det kætterske ved det gav mig det mindste kick. Snart genkendte jeg også den ældre kvinde under mig, dog var kødet blødere og mere labilt, masken var faldet af, smilerynker fra megen latter var trukket dybt ned i huden. Ja, masken var faldet af og afslørede et ulveagtigt smil, som havde strålet imod mig i vinduesrefleksionen ved boghandelen. Madonna blottede sine lange tænder. Vi betragtede bøgerne i udstillingsvinduet, vores blikke mødtes, en genkendelse fra min side, et skælmsk smil fra hendes, og vi var uden videre ilet til min sønderskudte lejlighed på Kottbusser Tor, den våde tjære som et mørkt spejl under vores fødder. Hun tog bare med. Jeg kan stadig huske, at jeg til at starte med måbede over, i hvor god stand hun var, næsten ligesom på nøgenbillederne fra starten af 80'erne, men jeg må også indrømme, at hendes

bryster virkede mere overskuelige end først antaget i forhold til, hvad medierne eller hun selv havde foregivet. Der skulle trækkes mindst to skålstørrelser fra, før det passede bare nogenlunde. Men hvilken ret havde jeg til at dømme så småligt, selv når Madonna så at sige smuldrede for mit blik? Eller snarere: Hvilken ret havde jeg til at skuffe hende? Vi havde begge to ventet i årtier på dette øjeblik. Jeg lod tanker og bedømmelser ligge og gav hende, hvad hun tog. Næste morgen var hun standsomt forsvundet uden at efterlade sit telefonnummer. Sådan er Madonna. Jeg havde ikke forventet andet af hende.

Jeg var godt klar over, at stjerner pludselig kommer kravlende ud af hullerne. Det var altid det samme. Jeg var knapt nok bevidst om min unævnelige funktion, jeg var knapt nok begyndt at sende de rigtige signaler, før de sværmerede om mig som stjerner om et sort hul. Og jeg slugte dem alle sammen. Før jeg stødte på Madonna, strejfede MCA omkring mig, og den gode, i mellemtiden desværre døde, MC fra Beastie Boys spurgte, hvad jeg dog lavede i denne gudsforladte nat. I modsætning til den konstant lurende Werner Herzog var MCA en ren sjæl med integritet. Med opadvendte tommelfingre lod han mig vide, at alt var okay, og så kunne Madonna og jeg gå i gang med ren samvittighed. For MCA var personificeringen af poppens samvittighed, og det,

han gav grønt lys til, var politisk såvel som moralsk korrekt, uanset hvad dragsene før Roses eller de unge tyrkere før Oregano, som dragsene betragtede med skepsis og smædede med få ord, hvædede efter os. De skulle tage at ordne deres foragt internt; det havde ikke noget med os at gøre. Men hvem ved – havde jeg bare hjulpet dragsene et par uger tidligere, idet jeg stillede mig imellem dem og nogle aggressive og muskuløse gangsterrappere og til sidst havde jeg ringet efter politiet, da bøllen bare fortsatte med at slå. Mig, ringe til politiet? Sikke en farce. Men tyrkerne forstod min indstilling og krummede ikke et hår på mig. Jeg var jo også vokset op sammen med dem. Det sætter sit præg. Både på mig, men mest af alt på dem. Og dragsene kyssede mig taknemmeligt.

Da Madonna var væk, var hun væk, og der var ikke sket noget. Sådan gik det altid dengang: Jeg havde en oplevelse, der i dets indledende faser ville have forårsaget meget opsigt og skandaler – men hver sensation faldt til jorden, uanset om jeg blev ”lagt” i håndjern eller blev forført af Madonna. Jeg fortalte heller ikke nogen om det, eller først et par uger efter, stangstiv på whisky i en seng, der igen var blevet rodet til af en fremmed. Hændelserne var intense, men virkningsløse. Hver dag var som en genfødsel, og der var brug for en ny og stærkere stimulus for at befri sindet. Og gårsdagen var fortrængt som en krig, der for nylig var tabt.

Alene ordet: Bipolar. Det er en af den slags begreber, der fortrænger andre begreber, fordi de angiveligt er mere passende, idet de bruger benævnelsens diskriminerende element. Camouflerende eufemismer, der via navneforandringen tager brodden af emnet. I sidste ende passer det gamle begreb ”maniodepressiv” meget bedre, i hvert fald i mit tilfælde. Jeg er først manisk, og så bliver jeg depressiv. Simpelthen. Først kommer det maniske skub, der for det meste varer et par dage til et par uger, en sjælden gang imellem op til et år; efterfulgt af minussymptomatikken, depressionen, den totale fortvivlelse, så længe den ikke bliver afløst af en følelsesløs tomhed og omdannet til en trykkende amorf. Også denne fase kan vare fra få dage til to år alt efter den syge, måske endda endnu længere. Jeg er en af dem, der har trukket årskortet. Det varer længe, når jeg rutsjer ned eller flyver op. Man kan ikke stoppe mig, om jeg så er i fugleflugt eller fald. Udover den helt igennem positive effekt, som omdøbningen har bragt med sig – for eksempel inkluderingen af blandede og mildere sygdomsformer – er ordet ”bipolar” blevet givet en vis grad af teknikalitet, der neddæmper begrebets sande og katastrofale indhold og optegner det i

filerne: Katastrofen som forbrugervenlig terminus technicus. Ordet er så slapt, at mange stadig ikke ved, hvad det egentlig betyder. Den uddannede borger kan ikke få ret meget ud af begrebet ”bipolaritet” – ligesom med sygdomsbilledet. Sådan noget, og det er ikke nogen bebrejdelse, bliver ved med at være fuldstændig fremmed og særdeles uhyggeligt for folk. Ordet er billigt, men sagens indhold er rystende. På den ene side er der de normale, som selv er gennemsyret af neuroser, fobier og ægte galskab, men de er alle sammen elskværdige og kan integreres på et øjeblik, på den anden side de gale med deres uforståeligheder, som simpelthen ikke kan indordnes længere. Man kan ikke ironisere over dem eller gøre dem sammenlignelige gennem humor. Det er de sindssyges faktum: Deres usammenlignelighed, tabet af enhver form for relation til det øvrige samfundsliv. Den syge er en freak, og han skal undgås, for han er et symbol på ikke-fornuften, og den slags symboler er farlige, ikke mindst for den skrøbelige konstruktion, der kaldes hverdagen. Ligesom terroristen er den syge faldet ud af samfundets orden, faldet ned i uforståelighedens fjendtlige afdæmning. Og han forstår desværre ikke engang sig selv. Hvordan skal han så gøre sig forståelig overfor andre? Han kan kun acceptere sine uforståeligheder og forsøge at leve med dem. For der findes intet, der er transparent for ham

længere, ikke hans indre liv, ikke den ydre verden. De medicinske redegørelser er modeller for lægevidenskabens nødløsninger for at skabe et sammenhængende sind, for at hjælpe den syge med at komme sig over chokket over at have mistet sig selv: Der har været for meget gang i de her neuroner, så al stress har været kontraproduktiv. Når man rent faktisk har erfaring med sygdommen, så har sådan nogle erstatningsredegørelser ligeså meget at gøre med funktionsbeskrivelsen af et bremsesystem i tilfældet af et harmonikasammenstød. Man står foran ulykken med brugsanvisningen og forsøger at finde de vragele, der ligger så anskueligt foran én, på den skematiske tegning. Fakta sprænger forklaringen. Ulykken er ikke forudset i konstruktionen. Det er nok bedst at man som psykisk syg, hvis man da overhovedet overlever skubbet, en gang for alle går i stå og forsøger at vegetere til den bitre ende uden de store refleksioner og grublerier. Man har alligevel mistet det meste. Det styrker og smerter aktivt at analysere sin egen sygdom, og det er farligt.

Jeg er blevet til en skikkelse lavet af rygter og historier. Alle ved et eller andet. De har opfanget det, de giver sande eller falske detaljer videre, og dem, der endnu ikke har hørt noget, hører et eller andet i krogene. I mine bøger er det uudsletteligt

sivet ned. De handler ikke om andet end det, men forsøger alligevel at sløre det dialektisk. Men ikke længere. Fiktionen må holde pause (den fortsætter selvfølgelig i det skjulte). Jeg er nødt til at tilbageerobre min historie, jeg er nødt til at lade årsagerne komme frem via præcise beskrivelser af ulykkerne, når nu de alligevel ikke lader sig afbilde og ikke er at finde i konstruktionstegningerne. Årsager, årsager, årsager. Find ti terapeuter, og du har hundrede årsager. Som tommelfingerregel er det altid den såkaldte sensibilitet: En sårbarhed, der i bund og grund bare er en tilbøjelighed til psykiske sygdomme, men som også kan forstås som det at være tyndhudet, som en slags overfølsom modtagelighed, der hurtigt gør dagligdagen til en overbelastning. For mange iagttagelser, for mange blikke, og de andres blikke bliver altid medregnet, således at det ydre perspektiv dominerer det indre blik. For eksempel bliver de sensible overbelastet med det samme, når de træder ind i et offentligt rum, et teater eller en bar, idet de dykker ned i det sociale spændingsfelt, som hersker der. Der er mange mulige farer, som åbner sig på dette felt. Der bliver smalltalk til falddøre, de tilstedeværendes blikke virker som angreb, brudstykker af samtaler irriterer koncentrationen. Bare det at stå og kigge skubber én ind i fortabtheden. Den sensible må hele tiden overvinde sig selv, hvis han ikke vil forsvinde fuldstændig i sin egen sociofobi. Kun lidt

modstandsdygtig og ør af alt det ydre undgår han det sociale og glemmer det, hvis han nogensinde har lært det. Eller også tvinger han sig selv til at være mindre sensibel med alkohol og andre stoffer. Og sådan begynder han at lave rod i beholdningen af neuroner og begynder langsomt at vælte. Måske. Måske er det grunden, årsagen.

Sådan har 60 procent af alle bipolare en forhistorie med stofmisbrug. Forårsager sygdommen så misbruget, eller misbruget sygdommen, eller er det en vekselvirkning? Det er ikke godt at vide. Holder man årsager op imod lyset, bliver de gennemsigtige og tyndslidte. På den ene side giver årsager én et forklaringsredskab, som man kan bruge til at berolige sig selv og andre, også selvom det er på baggrund af et påstået traume. På den anden side vinder man ikke noget, det er simplificeringer, trylleformularer og dermed løgne. Medicinen er stadig en famlende videnskab, århundreders trial and error. Medikamenterne er for det meste tilfældige. Psykologi sidder fast i logikken om årsag og virkning. Og i sidste ende kan man ikke engang forklare, hvorfor vi gaber.

Jeg kan kun sige: Sådan har det været for mig (og sådan bliver det forhåbentlig aldrig igen). Hvad årsagerne er, hvad følgerne er og hvilke forhold, der ikke er påvirket af sygdommen, kan man ikke være sikker på. Derfor er jeg nødt til at fortælle for at gøre det mere begribeligt.